

Kind- en Jongere-Effectrapport (JoKER) voor het voorontwerp van decreet betreffende het duaal leren in het buitengewoon secundair onderwijs van opleidingsvorm 3 en 4

1 Gegevens van het advies

1.1 Gegevens van de regelgeving

nummer taal- en wetgevingstechnisch advies	
bevoegde minister(s) van de regelgeving	Hilde Crevits, viceminister-president en Vlaams minister van Onderwijs Philippe Muyters, Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport
RIA	Nee
JoKER	Ja
Armoedetoets	Ja
link naar de regelgevingsagenda	<Vul hier de gewenste informatie in>

1.2 Gegevens van de aanvrager

e-mailadres	wouter.pinxten@ond.vlaanderen.be
organisatie	Vlaamse Overheid
beleidsdomein	Onderwijs en Vorming
entiteit	Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Secundair Onderwijs en Leerlingenbegeleiding

2 Titel en fase

Voorontwerp van decreet betreffende het duaal leren in het buitengewoon secundair onderwijs van opleidingsvorm 3 en 4

Fase 3: goedkeuring

Stap 14: eerste principiële goedkeuring

3 Samenvatting

Werkplekleren verwijst naar allerlei vormen van leren waarbij leerlingen in contact komen met concrete werkvloeren. In Vlaanderen vinden we de meest doorgedreven vorm van werkplekleren in het stelsel van Leren en Werken. Voor het buitengewoon secundair onderwijs vinden we de meest uitgebreide vorm van werkplekleren in de alternerende beroepsopleiding (ABO of de integratiefase van opleidingsvorm 3); in de ABO/integratiefase wordt les volgen in de school gecombineerd met stage in een onderneming in het normaal economisch circuit. Ook voor opleidingsvorm 4 behoort werkplekleren tot de mogelijkheden. In beide opleidingsvormen wordt het gros van het werkplekleren ingericht onder de vorm van stages.

Bij haar aantreden in 2014 gaf de Vlaams Regering aan dat ze wilden toewerken naar een stelsel van duaal leren, waarbij jongeren zowel bij de onderwijs- of opleidingsinstelling als op de werkplek competenties aanleren. In de conceptnota's die hierna volgden werd verduidelijkt dat de implementatie in de eerste fase zou gebeuren voor het secundair onderwijs, waarna ook andere onderwijsvormen meegenomen zouden kunnen worden. Om de implementatie in het secundair onderwijs adequaat te laten gebeuren, werd er eerst gewerkt met proefprojecten om het concept duaal leren verder te verfijnen. Deze proefprojecten werden in het secundair onderwijs opgestart in het beroepssecundair onderwijs (3^e graad en specialisatiejaar), het technisch secundair onderwijs (3^e graad en Se-n-Se) en het buitengewoon secundair onderwijs (kwalificatiefase van OV3). In februari 2018 keurde de Vlaamse Regering vervolgens het decreet betreffende duaal leren en de aanloopfase goed voor het gewoon secundair onderwijs, waarna dit in maart 2018 werd aangenomen door het Vlaams parlement. Het buitengewoon secundair onderwijs viel echter buiten de scope van dit decreet. Om het secundair onderwijs volledig te vatten, moet een apart decreet uitgewerkt worden dat betrekking heeft op duaal leren in het buitengewoon secundair onderwijs.

4 Probleembeschrijving

Werkplekleren is een verzamelbegrip dat gebruikt kan worden voor allerlei vormen van leren waarbij leerlingen in contact komen met een concrete werkvloer. De laatste jaren komt er meer en meer aandacht voor werkplekleren in beroepsopleidingen van jongeren. Door het contact met de werkvloer verwerven ze bepaalde competenties die nuttig zijn om hen weerbare burgers te maken, en die een meerwaarde bieden bovenop het onderwijs voltijds op school. Omdat de kloof overbrugd wordt tussen de in het onderwijs opgedane theoretische kennis en de op een werkplek benodigde vaardigheden en competenties, wordt voor leerlingen de overgang naar de arbeidsmarkt eenvoudiger (CEDEFOP, 2014; Europese Commissie 2010a; 2013). Zo is het geen toeval dat een aantal van de laagste jeugdwerkloosheidscijfers in Europa terug te vinden zijn in landen met een sterk uitgewerkt duaal systeem zoals Duitsland, Oostenrijk of Nederland (CEDEFOP, 2014; Steedman, 2012).

Gezien bovenstaande troeven, wordt werkplekleren vanuit Europa naar voor geschoven als een essentieel onderdeel van de Europese 2020-strategie. Deze strategie omvat het groeiplan van Europa voor het komende decennium waarmee men wil komen tot slimme, duurzame en inclusieve groei (Europese Commissie, 2010b). Eén

van de hoofddoelstellingen binnen deze strategie is om de ongekwalificeerde uitstroom in Europa terug te dringen tot onder de 10% en de jeugdwerkloosheid sterk te doen afnemen. Ook in de Riga-conclusies, die op 22 juni 2015 werden goedgekeurd door de ministers van onderwijs van de Europese lidstaten, zien we de aandacht voor werkplekleren. Het doel van de Riga-conclusies is om de krachten te bundelen om de kwaliteit en status van beroepsonderwijs en -training te versterken om zo de Europese 2020-doelen te halen (Europese Commissie, 2015). Concreet luidt de eerste conclusie als volgt: "Promote work-based learning in all its forms, with special attention to apprenticeships, by involving social partners, companies, chambers and VET providers, as well as by stimulating innovation and entrepreneurship." (p. 4).

Ook in Vlaanderen kan meer aandacht voor werkplekleren in al zijn vormen helpen om ongekwalificeerde uitstroom te doen afnemen. Als we de indicator van de enquête voor de arbeidskrachten bekijken, scoort Vlaanderen met 8.7 % vroegtijdige schoolverlaters in 2012 goed in Europees en Belgisch perspectief. Omdat we hiermee al onder het Europese streefdoel van ongekwalificeerde uitstroom van minder dan 10% zitten, heeft Vlaanderen zijn ambitie nog scherper gesteld met als doel om het percentage vroegtijdige schoolverlaters tegen 2020 verder te verminderen tot 5,2% (Stafdienst Vlaamse Regering, 2013).

Werkplekleren kan in Vlaanderen op verschillende vormen worden ingevuld. Zo verstaat men onder werkplekleren bijvoorbeeld observaties in bedrijven, lessen die in een bedrijf doorgaan, korte stages of andere, meer doorgedreven vormen van werkplekleren. In Vlaanderen kunnen leerlingen in het gewoon secundair onderwijs momenteel in het stelsel van leren en werken terecht wanneer ze een opleiding willen volgen die voor een aanzienlijk deel op de werkvloer gebeurt. In het huidige buitengewoon secundair onderwijs, wordt sinds 1999 de alternerende beroepsopleiding (ABO) aangeboden in de facultatieve integratiefase van opleidingsvorm 3. Dit is de meest doorgedreven vorm van werkplekleren in het BuSO, en omvat de combinatie van leren in een school met stage lopen bij een onderneming in het normaal economisch circuit. Verder zien we zowel in OV3 als OV4 verschillende vormen van werkplekleren terug, maar dan in meer beperkte vorm.

Het huidige stelsel van leren en werken werd vormgegeven in het decreet leren en werken van 2008. De evaluatie van dit decreet bracht verschillende knelpunten aan het licht. Om deze te verhelpen, heeft de Vlaamse Regering zich geëngageerd om toe te werken naar een stelsel van duaal leren. Het engagement van de Vlaamse Regering om te komen tot een stelsel van duaal leren werd in 2015 geconcretiseerd in twee conceptnota's. In deze conceptnota's werd aangegeven dat er in eerste instantie gekeken wordt naar het secundair onderwijs, maar dat op termijn ook andere onderwijsvormen gevat kunnen worden door duaal leren. Naar aanleiding van de conceptnota's werden er uiteenlopende proefprojecten opgestart, waarvan Schoolbank op de werkplek er één is. In Schoolbank op de werkplek, werd een selectie van studierichtingen duaal opgestart in het beroepssecundair onderwijs (3e graad en specialisatiejaar), het technisch secundair onderwijs (3e graad en Se-n-Se) en het buitengewoon secundair onderwijs (kwalificatiefase van OV3). Doel van het project was om te evalueren hoe deze implementatie verliep om hiervan te leren voor de uitwerking van de organieke regeling.

In 2017 en 2018 kreeg de regelgeving van duaal leren vorm in een decreet dat in februari 2018 definitief werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering, en in maart aangenomen door het Vlaams Parlement. Deze regelgeving is van toepassing op het gewoon secundair onderwijs. Om duaal leren in het volledige secundair onderwijs uit te rollen en deze doelgroep van leerlingen dus ook de kans te geven om duaal te leren, moet een apart regelgevend kader voor het buitengewoon secundair onderwijs uitgewerkt worden. Dit regelgevend kader wordt uitgewerkt opleidingsvorm 3 en 4 omdat hier arbeidsmarktgerichte structuuronderdelen worden ingericht, die net als in het gewoon secundair onderwijs, de focus leggen op een tewerkstelling in het normaal economisch circuit. In de begeleidende nota bij het decreet duaal werd deze ambitie ook scherp gesteld.

5 Beleidsdoelstelling

5.1 Beleidscontext duaal leren in BuSO

Met betrekking tot het buitengewoon onderwijs werd in de conceptnota's rond duaal leren al aangegeven dat ook leerlingen uit het BuSO in een duale opleidingen moesten kunnen instappen. Het advies van de Vlaamse onderwijsraad (2015) bij de eerste conceptnota stelde hieromtrent het volgende: "Bekeken vanuit het huidige onderwijsstelsel ziet de Vlor deelname aan het duaal stelsel mogelijk voor lerenden uit alle arbeidsmarktgerichte opleidingen van het secundair onderwijs: tso, bso, zevende specialisatiejaar bso, Se-n-Se, systemen van leren en werken (dbso en leertijd), buso OV3 en OV4." (p. 6).

Bij de uitwerking van het decreet duaal voor het gewoon secundair onderwijs, kwam deze vraag nog sterker naar voren. In het advies van de SERV (2017) over het decreet duaal leren in het gewoon secundair onderwijs, lezen we bijvoorbeeld het volgende: "De raad vindt dat het buitengewoon Secundair Onderwijs (BuSO) in dit decreet moet worden opgenomen" (p. 11). Ook op verschillende andere momenten tijdens het proces van uitwerking van de decreetstekst, waren er gelijkaardige geluiden te horen. Om aan deze bekommernissen tegemoet te komen, heeft de Vlaamse Regering het volgende engagement kenbaar gemaakt in de begeleidende nota bij het decreet:

"Het is verder de bedoeling om duaal leren ook mogelijk te maken binnen het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO). Momenteel wordt er echter geopteerd voor een stapsgewijze uitrol met voorrang voor het gewoon secundair onderwijs, gevolgd door een verbreding naar BuSO in een latere fase. Immers, voor deze onderwijsvorm is er momenteel maar één opleiding betrokken in het tijdelijke project Schoolbank op de werkplek. In het standaardtraject van deze opleiding (groen- en tuinbeheer) is bovendien ook opgenomen dat leerlingen het eerste jaar met een onbezoldigde overeenkomst tewerkgesteld worden, gevolgd door een bezoldigde overeenkomst in het tweede jaar. Bijgevolg zullen de leerlingen pas vanaf schooljaar 2017-2018 met een bezoldigde overeenkomst tewerkgesteld worden. Tijdens dit tweede projectjaar moet ook nagegaan worden op welke manier de interactie tussen deze specifieke doelgroep en de arbeidsmarkt verloopt. Daarnaast dient men ook alert te zijn voor de mogelijke impact die het buitengewoon onderwijs ondervond van de invoering van het M-decreet. Vanuit de vaststelling dat dit buitengewoon onderwijs de afgelopen schooljaren een sterke transitie heeft gekend, lijkt het aangewezen hen nog niet op te nemen in deze eerste organieke uitrol. In de tussentijd is het mogelijk om BuSO-opleiding groen- en tuinbeheer duaal verder te laten lopen in het tijdelijke project Schoolbank op de werkplek, maar lijkt het ook sterk aangewezen om het proefproject uit te breiden met bijkomende opleidingen en scholen buitengewoon secundair onderwijs. De positie van het BuSO in duaal leren zal duidelijk worden gemaakt in de loop van het schooljaar 2017-2018 met het oog op een volgende implementatie."

5.2 Beleidsdoelstellingen duaal leren in het BuSO

De implementatie van duaal leren in BuSO dient twee belangrijke doelstellingen:

- Non-discriminatie: met de introductie van het M-decreet is het voor jongeren uit het buitengewoon secundair onderwijs makkelijker om de overstap naar het gewoon voltijds te maken. Echter, ook nu kunnen er nog steeds jongeren voor kiezen om bewust in het buitengewoon secundair onderwijs, school te lopen. Zij mogen niet de dupe van deze keuze zijn, en moeten in arbeidsmarktgerichte opleidingen dus ook kunnen kiezen voor duaal leren.
- De inzetbaarheid van buso-jongeren op de arbeidsmarkt vergroten door opleidingen af te stemmen op de beroepskwalificatiedossiers en door het hoge aandeel werkpleklernen.

5.3 Vrije ruimte

Het decreet duaal leren voor het gewoon secundair onderwijs is ondertussen goedgekeurd. In het voorliggende decreet zal dit concept toegepast worden op de specifieke context van het buitengewoon secundair onderwijs.

Omdat het dus gaat over het toepassen van een bestaand concept, is de vrije ruimte over wat uitgewerkt zal kunnen worden beperkt. Dit heeft ook zijn impact op het voorliggende Kind- en Jongere-Effectrapport (JoKER); gezien er voor bovenstaande doelstellingen moeilijk alternatieve opties uitgewerkt kunnen worden, beperken we ons hier tot de nuloptie en de gekozen optie. De nuloptie is het behoud van het huidige buitengewoon secundair onderwijs met slechts beperkte mogelijkheden tot werkplekieren in OV3 en OV4; de gekozen optie verwijst dan naar de uitwerking van duaal leren voor het buitengewoon onderwijs.

6 Opties

Doelstelling 1: non-discriminatie

→ Nuloptie: voorzetting van een bestaande toestand

Geen duaal leren in BuSO

Indien er geen duaal leren wordt georganiseerd in BuSO, is het voor leerlingen uit het BuSO niet mogelijk om duaal leren te doen. Zij moeten dan de overstap maken naar het gewoon voltijds onderwijs om duaal leren te kunnen volgen, maar dit is voor lang niet elke jongere uit het buitengewoon secundair onderwijs een realistische optie. Deze doelgroep van jongeren wordt dus gediscrimineerd indien er wordt vastgehouden aan deze optie.

→ Optie 2: nieuwe beleidsmaatregel(en) – gekozen optie

Duaal leren in BuSO

Door duaal leren in het buitengewoon secundair onderwijs uit te werken, is het ook voor deze doelgroep van jongeren mogelijk om een duale opleiding te volgen.

Doelstelling 2. De inzetbaarheid van buso-jongeren op de arbeidsmarkt vergroten door opleidingen af te stemmen op de beroepskwalificatiedossiers en door het hoge aandeel werkplekieren

→ Nuloptie: voorzetting van een bestaande toestand

Opleidingen met slechts een beperkte mogelijkheid tot werkplekieren

De arbeidsmarktgerichte opleidingen die momenteel bestaan in OV3 en OV4 zijn nog niet gebaseerd op beroepskwalificaties, maar zullen dit in de toekomst wel zijn. Dit waarborgt dat de inhoud van de opleidingen is afgestemd op de noden van de arbeidsmarkt. Met uitzondering van de ABO/integratiefase is het aandeel werkplekieren in opleidingen op niveau van OV3 en OV4 slechts beperkt; hierdoor komen jongeren in dergelijke opleidingen slechts beperkt in contact met de werkplekken.

→ Optie 2: nieuwe beleidsmaatregel(en) – gekozen optie

Opleidingen met veel werkplekieren ihkv duaal leren

Duale opleidingen zullen van bij de opzet opgebouwd zijn uit beroepskwalificaties wat de transfer naar de arbeidsmarkt makkelijker doet verlopen. Dit voordeel zal op termijn echter niet meer alleen in duale opleidingen zijn omdat ook gewone arbeidsmarktgerichte opleidingen in OV3 en OV4 op termijn gebaseerd zullen zijn op beroepskwalificaties. Echter, in de niet duale opleidingen in OV3 en OV4 is het werkplekieren veeleer gericht op het inoefenen van competenties die ze op school leerden, eerder dan het verwerven van nieuwe competenties op een werkplek (wat de essentie van duaal leren vormt).

Hoe dan ook is het een voordeel van duale opleidingen dat leerlingen hier een aanzienlijk deel van de tijd leren op de werkvloer. Dit zorgt voor een andere context voor hen om te leren wat het mogelijk maakt om een breder competentiebasis te verwerven. Daarnaast zorgt de aanraking met de werkvloer ervoor dat sneller bekend zijn met het functioneren van een werkplek, wat de transfer naar de arbeidsmarkt vergemakkelijkt. Dit zien we ook terug in de schoolverlatersstudie van VDAB; hierin wordt aangetoond dat BuSO-jongeren die een ABO-jaar volgen (waarin

ze een aanzienlijk deel van de tijd aan werkplekieren doen) een lagere kans hebben op werkloosheid in vergelijking met BuSO-jongeren die geen ABO volgen (2017).

7 Analyse van de effecten voor de doelgroep jongeren

Duaal leren is een systeem dat zich richt op de arbeidsmarktgerichte (en een selectie van dubbele finaliteits-) opleidingen in het technisch secundair onderwijs en beroepssecundair onderwijs, inclusief specialisatiejaren en sen-se-opleidingen. De instapleeftijd is afgebakend op de leeftijd waarop de leerling deeltijds leerplichtig wordt (i.e. 15 jaar zijn en de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs beëindigd hebben, of 16 jaar zijn). Duaal leren in het buitengewoon secundair onderwijs kan gevolgd worden tot de leeftijd van 23 jaar. Op basis van een schatting dat ongeveer 20 procent van de leerlingen die momenteel (schooljaar 2017-2018) in opleidingsvorm 3 en opleidingsvorm 4 ingeschreven zijn, interesse hebben in duaal leren, komen we op maximaal 2.457 leerlingen (1.924 in OV3 en 533 in OV4) die in aanmerking zouden kunnen komen voor duaal leren in het buitengewoon secundair onderwijs.

Doelstelling 1. Non-discriminatie

Nuloptie: geen duaal leren in BuSO

doelgroepen	voordelen	nadelen
BuSO-leerlingen	/	BuSO-leerlingen worden gediscrimineerd omdat ze niet kunnen instappen in duaal leren.

Optie 2: duaal leren in BuSO

doelgroepen	voordelen	nadelen
BuSO-leerlingen	- Er is geen discriminatie van leerlingen in BuSO omdat zij ook aan duaal leren kunnen doen.	/

Doelstelling 2. De inzetbaarheid van buso-jongeren op de arbeidsmarkt vergroten

Nuloptie: Opleidingen met slechts een beperkte mogelijkheid tot werkplekieren

doelgroepen	voordelen	Nadelen
BuSO-leerlingen	/	Door de beperkte mogelijkheden tot werkplekieren, kan de aansluiting op de arbeidsmarkt beter.

Optie 2: nieuwe beleidsmaatregel(en) – gekozen optie: Opleidingen met veel werkplekleren ihkv duaal leren

doelgroepen	voordelen	nadelen
BuSO-leerlingen	- Het sterkere aandeel werkplekleren versterkt de positie van leerlingen op de arbeidsmarkt.	

8 Vergelijking van de opties

De gekozen optie die wordt uitgewerkt in het kader van duaal leren, is een antwoord op de twee doelstellingen die we voorop stellen. Met deze maatregelen wordt de situatie van jongeren positief beïnvloed, als we rekening houden met de vier basisprincipes uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind:

- Belang van het kind: de bescherming van de rechten van het kind, of in het kader van dit decreet eerder de jongvolwassene was een zeer belangrijk aspect bij de opmaak van de regelgeving;
- Non-discriminatie: dit is expliciet één van de beleidsdoelstellingen van dit decreet. Elke jongere die voldoet aan de leeftijdsvoorwaarden kan instappen. De ondergrens (wet op de deeltijdse leerplicht, i.e. 15 zijn en eerste twee jaar van het secundair hebben afgerond of 16 jaar zijn) wat leeftijd betreft is noodzakelijk om geen kinderarbeid toe te laten en om geen te jonge leerlingen toegang te geven tot een reële werkvloer. De bovengrens (23 jaar) is op zijn beurt noodzakelijk om te vermijden dat de spreiding binnen de groep leerlingen te groot wordt.
- Leven, overleven en ontwikkeling; één van de motivaties om dit decreet uit te werken was net dat leren op de werkvloer ook voor sommige leerlingen in BuSO een manier van leren is die hen meer ontwikkelingskansen biedt. In deze is het cruciaal om hier een volwaardige en realistische leerweg van te maken opdat zoveel mogelijk leerlingen een leerweg kunnen kiezen die aansluit bij hun leerstijl.
- Participatie: de mogelijkheid tot eigen inbreng van de jongere zit structureel in het voorliggende decreet vevat. Enerzijds zal elk leertraject vormkrijgen in een individueel opleidingsplan rekening houdend met de situatie en context van de leerling, en ook met opening voor inspraak van de leerling. Daarnaast is de leerling ook één van de drie partijen die de overeenkomst mee ondertekent waarmee de leerling in het kader van duaal leren op de werkvloer kan leren. Hij heeft dus ook in deze overeenkomst een stem. Uiteraard staat de leerling hier niet alleen in; de school zal altijd verantwoordelijk blijven voor de opvolging en begeleiding van de leerling.

9 Uitvoering

Om de voorgestelde maatregelen te implementeren is in eerste instantie regelgevend werk noodzakelijk. Concreet zijn decretale teksten noodzakelijk, aangevuld door een uitvoeringsbesluit. We willen het decreet en het besluit laten ingaan op 1 september 2019.

10 Administratieve lasten

Voor jongeren zullen er geen specifieke administratieve lasten gepaard gaan met de implementatie van duaal leren. De administratieve last voor ondernemingen is beperkt tot het aanvragen van een erkenning als leeronderneming en het opstellen van een overeenkomst. Beiden kunnen via een daartoe reeds ontwikkelde digitale tool.

11 Handhaving

Het kwaliteitstoezicht wordt net zoals bij duale opleidingen in het gewoon secundair onderwijs georganiseerd in een samenwerking tussen de onderwijsinspectie en toezichhouders van SYNTRA Vlaanderen. Zij zullen gezamenlijk toezicht doen waarbij ze nagaan hoe duaal leren concreet wordt geïmplementeerd bij de BuSO-scholen. Zij zullen dit meenemen in het advies dat ze geven op instellingsniveau, waar ze uitspraak kunnen doen over de kwaliteit van het duale traject. Door dit kwaliteitstoezicht wordt de kwaliteit van duale opleidingen bewaakt wat de uiteindelijke doelgroep van leerlingen ten goede komt.

12 Evaluatie

Via de databanken in onderwijs, aangevuld met verschillende tools en databanken van het beleidsdomein werk, kan er een uitgebreide monitoring gebeuren van duaal leren. Daarnaast is er echter ook de noodzaak voor een formele evaluatie. Deze zal echter pas kunnen gebeuren als het decreet duaal een aantal jaren van kracht is om dan te kijken hoe en in welke mate de vooropgestelde doelstellingen gerealiseerd werden. Er werd dan ook geen termijn voor deze evaluatie bepaald.

13 Consultatie

Bij de uitwerking van het decreet duaal leren voor het gewoon secundair onderwijs waren zowel de VLOR als de SERV vragende partij om duaal leren ook uit te werken in het buitengewoon secundair onderwijs.

Daarbij zijn er momenteel ook 5 scholen werkzaam in het proefproject schoolbank op de werkplek in een BuSO-opleiding van opleidingsvorm 3; zij werken deze opleiding momenteel al twee schooljaren lang duaal uit. Met hen werd de afgelopen jaren regelmatig samengezeten en ook voorafgaand aan de uitwerking van het decreet had de administratie onderwijs met hen contact over de inhoud van het decreet.

14 Contactinformatie

Wouter Pinxten – Afdeling secundair onderwijs en leerlingenbegeleiding
Wouter.pinxten@ond.vlaanderen.be – 02/553 94 99

15 Bronnen

- CEDEFOP (2014). Briefing Note: Developing apprenticeships. Geraadpleegd via http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/9088_en.pdf
- Crevits, H. (2014). Beleidsnota 2014-2019. Onderwijs. Brussel.
- Europese Commissie (2010a). *Youth on the Move An initiative to unleash the potential of young people to achieve smart, sustainable and inclusive growth in the European Union*. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2010b). *EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. Brussel:
- Europese Commissie (2013). *The effectiveness and costs-benefits of apprenticeships: results of the quantitative analysis*. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2015). *Riga Conclusions*. Brussel.
- SERV (2017). Advies – duaal leren en de aanloopfase. Brussel.
- Stafdienst Vlaamse Regering (2013). *Europa 2020 – Vlaams Hervormingsplan 2013*. Geraadpleegd via http://www.vlaandereninactie.be/sites/default/files/vlaams_hervormingsprogramma_2013.pdf
- Steedman, H. (2010). *The state of apprenticeship in 2010*. Geraadpleegd via <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/special/cepsp22.pdf>
- Vlaamse Onderwijsraad (2015). Advies Conceptnota 'Duaal leren. Een volwaardige kwalificerende leerweg'. Brussel.
- Vlaamse Regering (2014). *Regeerakkoord Vlaamse Regering 2014-2019*. Brussel.
- Vlaamse Regering (2015). *Duaal leren een volwaardige kwalificerende leerweg – Conceptnota*. Brussel.
- VDAB (2017). *STEMmig de toekomst in. Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*. Brussel.

